

Geografia i planificació*

Marc Aureli VILA i COMAPOSADA

El desenvolupament d'una economia, encara que aquesta sigui la domèstica, obliga a un estudi previ dels diferents factors que hi concorren i es fa necessari preveure aquells que es puguin produir en un futur. Dins dels factors que hi concorren i que poden ésser estudiats, es troba des d'un primer moment el medi ambient. El medi ambient envolta i actua sobre tota l'activitat humana de forma plena i permanentment en relació al temps. L'home intenta, i sovint aconsegueix, dominar-lo i posar-lo al seu propi servei, però mai ho pot aconseguir si prèviament no ha realitzat el seu estudi profund per poder, com a conseqüència de l'esmentat estudi, arribar a estar ben compenetrat amb allò que li pot ser favorable o desfavorable del medi ambient que l'envolta.

Un aspecte del medi ambient és estudiat per la Geografia. Altres aspectes són estudiats per la Sociologia, la Medicina i la pròpia Economia. Nosaltres ara estem interessats a assenyalar la importància que presenta la Geografia respecte a una planificació econòmica; i tractarem d'assenyalar, d'alguna forma, la metodologia que s'ha de seguir per realitzar un estudi profund, dins del camp d'aquesta ciència, en un país. Repetidament posarem exemples veneçolans que puguin permetre fer més clara l'exposició.

Generalment es té de la Geografia un concepte completament equivocat. És considerada com un simple estudi de dades i noms que estan relacionats entre ells mateixos, o sigui, més que res, s'entén com una ciència memorística, i en aquest cas de ciència en tindria molt poc. Però saber el per què dels fenòmens i característiques geogràfiques o els seus efectes, sembla que no interessa gaire a l'home del carrer i això es deu al fet que ignora la seva formidable importància. Conèixer la longitud d'un riu i el nombre i el nom dels seus afluents significa molt poca cosa, perquè no és una matèria que pugui permetre deduccions d'interès. Mirant un mapa es pot calcular el que es diu en primer lloc i conèixer perfectament el que es diu en segon lloc. Però conèixer la història geogràfica del corrent d'aigua, la seva acció sobre els terrenys adjacents, la possibilitat de retre un servei a l'ho-

me a través del regadiu i dels usos domèstics i conèixer la seva possible potència hidroelèctrica i la riquesa de la seva pesca, només pot ésser el resultat d'un estudi sistemàtic.

Cap poble no ha arribat a un auge en el desenvolupament de la seva economia sense tenir un coneixement suficientment exacte de la seva Geografia econòmica; i la Geografia econòmica és el resultat d'una raonable aplicació de les diverses branques de la Geografia, utilitzant a més, les dades que aporten les altres branques de la Geografia, la Meteorologia, i altres ciències.

Avui dia no es concep l'estudi geogràfic d'un sector del planeta, sigui aquest un continent o senzillament una porció, partint de les divisions político-administratives. Geogràficament només interessen les regions naturals i de cada una d'elles s'han d'estudiar els diferents aspectes. La Geografia política no té res de científica perquè el que tracta és una exposició descriptiva. Si volem aprofundir en la Geografia política ens allunyem de la Geografia com a tal per entrar en la Història, en el Dret Internacional i en el Dret político-administratiu de cada estat.

Però com que existeix una realitat de fet i de dret en les divisions que l'home ha fet del globus no podem defugir per raons pràctiques, encara que no científiques, de reduir, o bé aplicar, en molts casos a les divisions polítiques l'estudi de la Geografia. Les divisions polítiques siguin nacionals o internacionals integren els estudis geogràfics com a conseqüència d'una acció imperativa difícil d'eludir; però mai el geògraf ni l'economista ha de deixar-se dominar fins arribar només a cenyir els seus estudis a aquests enquadraments legals. Sense sortir de Veneçuela podem veure per exemple que l'Estat Aragua té unes parts del seu territori que pertanyen a la regió costanera, altres formen part de les depressions de la serralada septentrional central del país, mentre que per la part sud arriba a comprendre terres de les planes. Cadascuna d'aquestes parts d'Aragua ha d'ésser estudiada per separat perquè les seves característiques geogràfiques són completament diferents; i més encara, cadascuna d'aquestes parts té molta més similitud i nexes de relació amb altres comarques del país, amb les quals forma una unitat regional natural, que no pas entre elles mateixes.

Els «llanos» veneçolans no tenen pas una igualtat, ja que no tenen tampoc la mateixa altitud, no són geològicament iguals els sòls que els formen, no reben per igual les mateixes precipitacions, ni tampoc el règim de vents és el mateix, ni són regats de forma igual pels rius, ni tampoc, per no assenyalar més punts diferencials, el «llanero» de l'orient té les mateixes característiques que el d'occident. Això obliga, des del primer moment a considerar no un «llano», sinó diversos «llanos», d'acord amb el més estricte sentit geogràfic. I aquesta varietat de realitats geogràfiques porta com a conseqüència una diversitat econòmica que ha d'ésser estudiada particularment.

Veneçuela és un país molt més complex del que la majoria de la gent creu. La seva diversitat, senyal d'una potencial riquesa, es mostra de forma categòrica tant en l'aspecte geològic, com en el climàtic, orogràfic i humà.

És per això que podem afirmar que la seva economia és complexa. I d'això es dedueix que la seva planificació no pot ésser senzilla. Aquesta complexitat, sinònim en aquest cas de varietat, és precisament el que permet observar el futur desenvolupament econòmic del país de forma plenament optimista.

Metodologia per a l'estudi geogràfic del país en vistes a una planificació econòmica

El sòl

No totes les terres de Veneçuela tenen una constitució geològica semblant. S'ha de començar estudiant les roques que formen el relleu del país perquè aquest és l'element substancial. El seu estudi si bé correspon als geòlegs, és necessari per a fer possible l'estudi de la Geografia física i la Geografia econòmica. D'aquest estudi treurem no només la història de la transformació de Veneçuela a través de les diferents èpoques geològiques, sinó que en podrem treure idees clares sobre els minerals que poden ser-nos útils per al desenvolupament econòmic del país.

Si aquells que es dediquen a les activitats petroleres no fessin cas d'aquest aspecte provocarien molts fracassos i molt pocs èxits, i aquests serien el resultat de la casualitat i aquesta casualitat no respon a les característiques d'una economia ben orientada.

L'estudi del sòl ens permet observar les formacions sedimentàries i podrem adonar-nos que aquestes formacions són les que donen la majoria dels materials de construcció com són les roques calcàries (Valle de Caracas, Valle de Valencia, Chichiriviche, Guanta), les gredes, els asfalts (Guanoco). Els diversos tipus de carbó —antracita, hulla (Naricual) i els lignits— i els dipòsits subterranis petrolers depenen, així mateix, dels terrenys sedimentaris. Molts dels minerals metàl·lics com el ferro (les hematites i magnetites d'Imataca), el zinc, el plom, el coure (Aroa), l'or (les vetes de quars aurífer de la nostra Guaiana i altres indrets) es troben en els sedimentaris. Encara s'haurien d'afegir, però sense acabar la llista, els adobs minerals com les sals potàssiques, els fosfats i els nitrats. Les aigües termals minerals (las Trincheras, San Juan de los Morros, Santa Ana de los Baños i Agua Caliente a l'Estat de Táchira) són també conseqüència de les formacions sedimentàries.

Però la terra no s'ha transformat de manera suau. Grans moviments tectònics han donat com a resultat fractures formidables que posteriorment s'han soldat i recobert, tapant en part, la catàstrofe esdevinguda. Les falles, tan abundants al nostre país, han format regions molt fracturades com són les del Valle de San Cristóbal, sectors occidentals i orientals de la serralada Merideña i tot al llarg de les formacions muntanyenques centrals en el seu contacte amb els Llanos. Cadascuna d'aquestes zones nacionals degut a la seva peculiar estructura tenen característiques ben diferenciades i donen origen a diferents formes d'activitat econòmica. Els plegaments de les capes sedimentàries, així com les falles, generen els pendents dels terrenys, els quals, en la vida agro-pecuària, són d'un interès bàsic, perquè segons la inclinació d'un sector seran possibles o no determinats cultius o bé es podrà aconsellar, o deixar de fer, el conreu de pastures per al bestiar.

Però hem parlat del redescobriments de les zones de fractures, i el mateix podríem dir dels terrenys sedimentaris, però ara podem afegir que generalment aquests nous terrenys que tendeixen a dissimular les fractures són de tipus al·luvial o el resultat d'erosions intenses. L'estudi d'aquests terrenys per l'aspecte de la seva constitució química i de la seva estructuració física ens permetrà fer suggeriments sobre el tipus de cultiu més convenient de realitzar-hi. Però aquests nous terrenys són el resultat de l'arrossegament de terres car-

regades de materials orgànics per les aigües d'un cabal determinat; i també poden ésser terres buidades dels vessants de les muntanyes per causa de les pluges, que posen punt final a l'acció terriblement destructiva de les cremades i dels sembrats inconvenients. Recordem un cop més que aquests fenòmens de l'erosió no només destrueixen la coberta vegetal, sinó que també, a la llarga i per causa de l'esgotament d'aquestes terres orgàniques, porten als rius terres sense cap contingut d'humus, amb sorres i pedres. Quan succeeix això els nous terrenys que formen els rius poden resultar tan estèrils com aquells que s'han quedat desguarnits a les serralades i zones altes.

Clima

L'home, els animals i les plantes depenen en el seu desenvolupament dels factors climàtics. Les possibilitats de subsistència dels elements inerts, com pot ser un edifici, depenen d'alguns dels fenòmens que estudia la meteorologia. No es pot aixecar un edifici o una sitja sense tenir en compte fins a quina intensitat poden arribar els vents que actuen a l'àrea on s'ha d'edificar. Per exemple, en una zona com la península de Paria s'ha de tenir present que alguna vegada ha patit els efectes del cicló antillà. En un àrea de fortes precipitacions s'ha de tenir especial cura que les cobertes dels edificis siguin perfectament impermeables.

Però el clima varia de forma sorprenent al nostre país, segons les regions. Mentre les precipitacions de Paraguaná són d'uns 300 mil·límetres l'any, a Santo Domingo (a la riba del riu Uribante) els pluviòmetres del Ministeri d'Obres Públiques han assenyalat els 6.000 mil·límetres. En referència a les temperatures només cal dir que a Calabozo la mitjana anual és de 27,1 graus i a Mérida és de 19,3. S'esmenten aquestes dades només per assenyalar llocs de vida econòmica intensa. El mateix es podria dir respecte a la humitat atmosfèrica, els vents, l'evaporació, la insolació i les pressions baromètriques.

Dins l'aspecte climàtic és obligat l'estudi del país des de l'aspecte dels estatges tèrmics. Una vegada classificat o dividit el país en aquests estatges, s'ha d'assenyalar per a cadascun d'ells altres característiques climàtiques. D'aquesta forma l'agricultor podria ésser orientat, sense cap mena d'error, sobre el millor tipus de conreu que requereixen, d'acord amb l'aspecte climàtic, les seves terres. Així mateix, en cas de voler fer un cultiu determinat, quines són les regions del país que presenten un clima més apropiat per a cada cas.

Aspecte del país

A més de conèixer aquelles xifres que es refereixen a l'àrea, llargada de les costes, superfícies de les grans regions naturals i de les divisions político-administratives, és necessari adonar-se de com es presenta realment el país. La descripció de la costa a base d'un estudi que no compregui només les aigües litorals i que es fixi a més en les terres limitades pel mar, permetria formular uns conceptes raonats sobre les possibilitats geogràfico-econòmiques de cadascun dels sectors en què la costa resta dividida. En els primers temps de la conquesta, els espanyols van trobar a Caraballeda, i més tard a la Guaira, un indret el suficient apte per atracar les seves naus. Caracas va poder, en part, créixer i consolidar-se gràcies a l'habilitació que com a port es va fer d'aquests indrets i de la seva costa veïna. Però ja en temps més pròxims a nosaltres, i abans encara, es van fer evidents les poques facilitats naturals d'aquesta costa, per poder-hi establir el port de la capital de la República. Aquesta deficiència natural costa i costarà molts milions si és que es vol anar ampliant el port artificial que s'ha anat construint. El dia que es faci la planificació de les entrades marítimes

del país, la Geografia haurà d'ésser escoltada, no només per donar les característiques del tipus físic, sinó també per relacionar les futures construccions portuàries amb les realitats geogràfico-econòmiques i humanes de les zones interiors més pròximes al lloc on s'ha de construir el port.

Les diferents regions interiors del país mereixen ésser estudiades a través d'un concepte que estigui d'acord amb la realitat. I per arribar a això s'ha de començar fent una descripció de les diferents formacions orogràfiques i les seves corresponents depressions. Aprofundir en les relacions existents entre ambdós tipus d'accidents fisiogràfics ens donarà moltes explicacions que no es poden endevinar amb un elemental estudi superficial. Els Andes, per exemple, presenten un aspecte molt complicat en la formació geològica dels seus terrenys, així com en les possibilitats d'augmentar les seves vies de comunicació, és a dir en la plas-mació dels desigs d'intensificar les relacions amb les comarques veïnes. Considerant només aquests dos aspectes, entre d'altres que existeixen, podem observar que mereixen ésser estudiats amb tota atenció per poder arribar a conclusions positives. Per donar més força a l'exemple ens servirà presentar la realitat d'un fet: la zona nord de Chigüire i San Antonio de Caparo, localitats totes dues de Barinas, sembla que estan formades per terres al·luvials i amb possibilitats de rec, tot i que ara com ara es presenten insanes i es troben separades de Mérida per un massís molt complex que no es troba travessat per cap via de comunicació. Si aquesta via existís, l'Estat de Mérida podria proveir-se de la possible riquesa agrícola que es pot crear en aquest sector. Però els Andes presenten, amb la seva formació longitudinal, grans obstacles per poder ésser creuats transversalment i aquest fet perjudica indubtablement les seves relacions econòmiques amb les terres que lateralment els ressegueixen.

La formació depressional larense evita, com succeeix també a Falcón, que els vents humits del nord i nord-est (alís del NE) trobin altituds suficientment elevades perquè el vapor d'aigua que porten aquests vents pugui condensar-se en una forma més regular de la que és habitual. Les poques pluges que quan es presenten cauen en forma torrencial, fan d'aquestes terres un lloc gens fàcil per a l'agricultura, a menys que es recorri al rec artificial.

Així mateix podem assenyalar, i sempre de la manera superficial que estem fent, els problemes que presenten les àrees de muntanya de la resta del país. I així, podríem arribar a estudiar les valls esglaonades de la regió de la costa, cosa que donarà l'explicació del motiu perquè la més elevada densitat de població es troba en alguns llocs d'aquesta zona.

Respecte a l'hidrografia, s'hauria de fer un estudi en profunditat del Delta Amacuro, que destacaria el problema de la salubritat així com el de l'obstacle que representen per a les comunicacions terrestres, els diferents braços i ramificacions per mitjà dels quals l'Orinoco desemboca a l'Atlàntic. Aquest riu, amb els seus afluents, ha d'ésser estudiat dins d'un aspecte geogràfic modern i de forma molt particular. La importància tan evident per a tot-hom d'aquest riu, s'ha d'analitzar per parts. Les seves inundacions catastròfiques mereixen un estudi de detall que pugui demostrar que en comptes de significar una catàstrofe podrien arribar a representar una millora positiva si l'home sabés aprofitar-les; i gairebé podríem dir canalitzar-les. No podem oblidar mai, que el riu veneçolà per excel·lència és el camí que permet establir ports de mar a l'interior del país. No oblidem tampoc que la pesca que es pot practicar també en els seus afluents degudament realitzada i repartida pels Llanos pot millorar la dieta alimentària dels homes d'aquestes terres. No són només aquests aspectes els que s'han d'estudiar de l'Orinoco, d'altres no han d'ésser oblidats perquè poden representar molt per a la realització de grans millores a la seva immensa conca.

La Hoya de Maracaibo és un altre punt neuràlgic de Veneçuela. Oblidem per un moment que la seva riquesa actual depèn principalment dels jaciments petrolers que existeixen en el seu subsòl terrestre i marítim. Pensem en els avantatges que poden portar en l'ordre econòmic totes aquelles de les seves terres que reben pluges regulars, en quantitat i periodicitat; així com en els indrets més al nord amb una tendència molt marcada a l'aridesa o les terres més meridionals tan tendents a les inundacions. Els seus mateixos rius, el Catatumbo, el Zulia, el Escalante, el San Juan, el Motatán i d'altres poden arribar a convertir-se a la llarga en el principal factor d'un desenvolupament encara més poderós d'aquesta zona que el provocat pel petroli; desenvolupament no obstant això de tipus temporal si es compara amb el desenvolupament històric de l'economia de Veneçuela.

Poc importants semblen, a primera vista, els rius de la costa del Carib. I aquest criteri momentani pot molt fàcilment originar-se de la seva comparació amb els grans rius que directament o indirecta van a desembocar a l'Atlàntic. Però rius com el Tocuyo, l'Aroa, el Yaracuy, el Tuy i l'Unare, reguen abans d'arribar al mar, terres magnífiques que es presenten planes. Els tres primers rius citats que travessen per la mateixa plana, segueixen cursos paral·lels, com si volguessin ensenyar a l'home la possibilitat d'establir comunicacions entre ells mateixos mitjançant canals que reguessin aquelles terres, fent augmentar així la seva fertilitat.

Aspecte humà

Observar com s'integra la nacionalitat veneçolana com a resultat de la barreja d'homes dels més diferents grups ètnics desperta l'interès de l'etnògraf. Però les conseqüències d'aquesta magnífica fusió han d'esser estudiades per la Geografia per procurar-ne treure les derivacions i influències que aquest fet pot representar per a la marxa del país. És l'etnògraf a qui correspon assenyalar les diferents zones de població segons les preponderàncies ètniques, però correspon al geògraf relacionar aquesta distribució amb el tipus de vida econòmica que a cadascuna d'aquestes zones es destaca, procurant de trobar el medi de vida activa més adient i que li permeti de poder donar consell i assessorament. Avui dia els progressos de la tècnica faculden que l'home, siguin quines siguin les seves característiques, pugui adaptar-se a qualsevol ambient geogràfic.

No tota Veneçuela mostra la mateixa densitat de població per a tot el seu territori. Mentre que la vall de Caracas presenta una densitat que ens atrevim a assenyalar de 9.675 habitants per quilòmetre quadrat d'acord amb els 51 km² de superfície i els 493.468 habitants de la vall (aplicació de la fórmula del creixement sobre el cens de 1941), a les planes es troben extensions amb menys d'un habitant per km². Però no interessa només estudiar la distribució de la població per estats o districtes o bé per regions naturals. Hi ha necessitat d'arribar al secret de la distribució humana a Veneçuela, mitjançant l'estudi de l'atracció que exerceixen les grans aglomeracions de població sobre els nuclis més o menys poblats que les envolten. Descobrirem aleshores la importància que tenen els accidents físics en la distribució humana del país, la influència que han tingut les comunicacions, siguin del tipus que siguin, i podrem assenyalar les raons econòmiques preponderants en relació a aquestes espècies de sistemes planetaris que esdevenen els diferents desenvolupaments de la població d'uns centres urbans, compensada pels atractius d'altres nuclis també importants. Els resultats d'aquests estudis han de servir de base, no només per a l'estudi com a fonament raonat per altres investigacions, sinó que també han d'atreure a la força l'atenció i encara el desig d'utilitzar dades i conclusions per part d'aquells elements comercials o industrials als quals interessa conèixer bé els possibles mercats de consum que existeixen al país.

Casos semblants als de la nostra costa pròxima a Caracas poden sorgir a altres llocs. A l'actualitat i amb la denominació d'aglomeració humana ja no es poden citar per separat Maiquetía, la Guayra i Macuto; ja que es tracta d'un únic nucli urbà amb uns 40.000 habitants. A la mateixa ciutat de Caracas, considerada com un centre d'aglomeració humana, se li ha d'afegir Chacao, Petare, el Valle, la Vega i Antímano. Els habitants d'aquestes localitats són de fet tan veïns de la pròpia capital com els que hi viuen.

Amb referència a les migracions se'ns presenten primer les provinents de l'exterior. L'estudi de la seva distribució pel país d'acord amb les característiques d'adaptació al medi, així com de les tècniques que dominen els que arriben i dels llocs on aquestes migracions són més necessàries, obliga al coneixement d'una sèrie d'aspectes geogràfics molt complexos. Existeix, a més, una realitat que és ben notòria per a tothom i que ha estat comentada àmpliament per escriptors i estudiosos del país. Ens referim a l'emigració de l'home del camp vers altres indrets del territori nacional. Fent referència a aquest punt s'ha parlat molt de l'atracció que ha exercit i exerceix la indústria petrolera. És indubtable que existeix, i és molt considerable, però creiem que caldria estudiar si no ha estat molt més gran l'exercida per altres centres industrialitzats no petrolífers, com és el cas de la pròpia capital. I és segur que s'haurà de tractar a la llarga, i a la Geografia Econòmica li correspon gran part d'aquest aspecte, de quina forma el camperol es podrà sentir més lligat a la seva terra, per tal que aquest nexa sigui el resultat de la seva pròpia voluntat nascuda de comprendre i acceptar que al camp té més avantatges. Però, és clar, que aquests avantatges són els que han de procurar crear.

En l'estudi de l'aspecte humà, i per poder comprendre el propi poble, s'ha de procurar conèixer la forma i el lloc on es desenvolupa la seva vida. Ens interessa saber com construeix la casa l'oriünd de cadascuna de les regions de la nació; quins són els materials que utilitza i per què, quina distribució fa del seu interior i quina és la seva forma exterior i a quines raons geogràfiques obeeixen totes aquestes coses. Tot això respecte a la construcció; però fent referència als serveis complementaris s'ha d'estudiar d'on obté l'aigua que utilitza per als serveis domèstics, l'organització dels serveis sanitaris i les comoditats que pugui reunir a la seva llar. L'estudi de l'habitatge permetrà fixar les bases per a la seva justa millora. Conèixer a priori els materials de construcció que es troben més a l'abast al lloc, permetrà al planificador d'habitatges camperols i a l'urbanista tenir una orientació, en l'aspecte econòmic i tècnic, dels materials que presenten la possibilitat d'ésser utilitzats.

S'ha d'estudiar també per zones del país el tipus d'estrís domèstics i eines de treball que es fan servir habitualment. Podem estar segurs que observariem diferències molt notables entre els diversos sectors del territori nacional. El mateix vestit, tant masculí com femení, és digne d'estudi. Per últim i dins del mateix aspecte de la geografia humana ens arribarem a observar la diversitat existent dins de les indústries domèstiques existents a la nació i assenyalarem les que tenen un caràcter tradicional i arrelat a la terra i aquelles que han sorgit a causa dels requeriments i la pressió dels temps moderns. El tipus de cultiu o agricultura bàsicament dedicada a l'alimentació familiar ens permetrà establir divisions, així com la pesca i la caça destinada a la mateixa finalitat.

Les regions naturals

Quan tots els fets observats a través dels aspectes que hem anat assenyalant hagin estat reunits i mitjançant signes convencionals hagin estat posats damunt dels mapes sorgiran,

i d'això estem ben segurs, les divisions naturals del país en la seva vertadera realitat. Veurem coincidir fins a un cert punt la constitució geològica dels terrenys amb l'orografia i la hidrografia. Veurem que aquests factors, complementats amb la climatologia, mantenen una estreta relació amb la distribució humana i les característiques derivades de la Geografia humana. Aleshores ja es tindrà del país un coneixement més just i es podran fer projectes sobre les seves possibilitats perquè es coneixeran les seves realitats.

La Geografia moderna, i els que han portat la bandera en aquest aspecte han estat els geògrafs francesos, estudia la Terra o una part d'ella per regions naturals. Ja ho hem afirmat en començar. Cada regió té unes característiques pròpies de vida, de producció i de consum. La natura, en estipular diferències, ha posat les bases de la compensació i la distribució econòmica. Si tota Veneçuela només fos apta per al cultiu de la canya de sucre, és a dir, que tingués terrenys de constitució química i estructura física apropiada per aquest cultiu, si les pluges deixessin de presentar-se durant tres mesos per permetre la «zafra» i durant els nou mesos restants la precipitació fos la considerada òptima per a la canya, si la temperatura fos precisament la més adequada, Veneçuela quedaria condemnada a una monocultura i conseqüentment a una monoeconomia amb tots els terribles perills que aquest fet comporta. Però la natura actuant sàviament ha diversificat les característiques geogràfiques del país de forma molt abundant, que vol dir generosa. Si estudiem doncs cada regió natural podrà assenyalar-se quina classe de productes agrícoles, pecuaris, miners, industrials, fusters o pesquers, pot donar cada regió; i s'haurà de fer de forma que cada regió doni precisament els productes que li corresponguin d'acord amb les seves característiques geogràfiques.

Quan s'assoleixi la realitat del que s'ha exposat amb anterioritat podrem observar que les nostres vies de comunicació, que han de multiplicar-se i relacionar-se entre si amb urgència, prenen una vida molt activa, que serà un evident senyal de progrés del país. En aquest moment, carreteres, trens, rius navegables, aigües litorals i camps d'aviació, seran el sistema sanguini per on correrà la sang vivificadora del país.

Vies de comunicació

Les vies de comunicació han d'ésser la lògica conseqüència de les possibilitats econòmiques de les regions naturals en el present i en el futur pròxim. Construir carreteres i ferrocarrils pensant només en la realitat econòmica actual és prestar un mal servei a l'economia del país. Dins del pla de comunicacions s'ha de tenir en compte que han d'existir vies nacionals que uneixin entre elles les regions més allunyades, sense oblidar que aquestes vies de comunicació exerceixen sobre els nuclis urbans de l'interior un efecte que fins a un cert punt resulta nociu. Els habitants de les ciutats de l'interior no veuen en la carretera i en el ferrocarril la via còmoda i econòmica que els pot permetre de proveir-se dels productes dels mercats centrals del país i per on, al mateix temps, poden anar despatxant els productes del seu esforç i capacitat vers els mercats consumidors. Veuen només, i especialment la joventut, el medi còmode per fugir del camp i de la muntanya a la recerca d'il·lusions —molt sovint fallides— a les grans capitals.

Veneçuela ha mostrat fins ara la tendència a fer les grans vies de comunicació que hem indicat. La carretera andina, la de los llanos, les que van de l'interior a la costa semblen demostrar bé aquesta política de comunicacions.

És necessari, i l'estudi de les capacitats de les regions naturals ens ho farà possible, anar a crear una sèrie de comunicacions d'importància secundària que uneixin els centres urbans de l'interior amb els nuclis satèl·lits que els volten. Es formaran d'aquesta forma unes xarxes en forma teranyina que representaran de forma palpable un desenvolupament econòmic autònom; cadascun d'aquests desenvolupaments autònoms estaran lligats entre si per les vies generals. Un sistema de vies de comunicació sense un pla és en els seus efectes igual a un pla geogràfic-econòmic sense vies de comunicació; i oblidar la psicologia del poble en Geografia econòmica és el mateix que si oblidéssim les possibilitats de producció i consum d'aquest mateix poble. Dins de les vies de comunicació no s'ha de deixar de pensar en la importància dels camins veïnals. El nostre país ha d'ésser colonitzat en el sentit econòmic. Extenses regions s'han d'estudiar per conèixer les seves necessitats i possibilitats; aquestes regions esdevenen la formidable reserva d'un país que només utilitza a petita escala una part de la riquesa que té el seu abast. La política de fer els camins veïnals enllaçats entre ells i connectats al sistema autònom de vies de comunicació i a través d'aquest sistema amb les vies generals de la nació és la política que permet distribuir la riquesa del país. És l'únic sistema d'anar creant les corbes concèntriques del desenvolupament de les densitats humanes que permeten el desenvolupament econòmic de la nació. És la forma de cercar la localització lògica de la vida activa i passiva de Veneçuela.

Si sobre un mapa de Veneçuela tracem el sistema de comunicacions existents a l'actualitat de forma que respongui a la realitat, podrem veure, pel que fa referència a les comunicacions terrestres, un desajustament general. Tenim en el país quatre amplades diferents de vies de ferrocarril (0,915, 1,00, 1,067 i 0,610 metres). D'aquesta forma és impossible fer no només una xarxa ferroviària sinó també línies d'enllaç. En aquests casos el ferrocarril més aviat separa que no uneix les diferents regions d'un país.

Per altra banda veiem que les carreteres de transport difícil a l'època de pluges es troben, en molts casos, lligades pels extrems amb unes carreteres de bon tràfic durant tot l'any. En el cas, per exemple, de Valle de la Pascua es pot observar que té carretera ben transitible durant tot l'any fins Chaguaramas; però la prolongació d'aquesta carretera en els dos sentits és només bona en el temps de sequera.

Encara que existeixi a Veneçuela un bon sistema de línies aèries aquestes no podran substituir mai el transport per terra pel que a càrregues pesants i voluminoses es refereix. És doncs necessari anar a un estudi ràpid, d'acord amb les realitats geogràfiques, del problema del transport al país.

Els obstacles que la natura presenta: formacions orogràfiques molt pronunciades, amplex rius, etc., poden ésser vençuts per la tècnica moderna i Veneçuela és un país suficientment ric per a fer front a un pla general de vies de comunicació.

Planificació i geografia

Canviem ara l'ordre dels vocables que ens han servit per donar tema a aquest article. I aquesta variació no és un simple caprici perquè està motivada pel desig de fer patent a l'última part de la nostra exposició, l'interès preponderant que pren el concepte de planificació sobre el concepte de Geografia en alguns moments.

Planificar la seva economia ha estat funció dels pobles a través de la història. No és fins l'edat moderna que s'ha tractat des dels organismes superiors de les nacions de realitzar els estudis per a un millor acoblament, relació i supeditació mútua dels diferents aspectes econòmics del país, en una forma general i profunda.

Els estadistes es troben en els nostres temps amb problemes molt més difícils de resoldre dins dels aspectes que estudiem que els d'èpoques anteriors. L'augment de les necessitats, o si es vol la creació de noves necessitats, ha complicat la vida econòmica i en conseqüència l'organització social dels països. L'home no s'acontenta ja amb un mínim que comprèn tot el necessari perquè desitja més. Estem, sembla, en una etapa de la civilització en què l'home tendeix a desitjar la vida complicada a la senzilla i requereix de l'Estat que li resolgui aquest desig; i només això ja obliga a planificar.

Però on existeix la tendència a planificar, diríem millor la necessitat de planificar, l'Economia es posa en relació directa amb la Geografia. És aleshores quan observem que els països com més dilatats són i més extensions planes presenten, més tendència tenen a supeditar la seva organització econòmica a un ordre general planificat. Veiem que la U.R.S.S. és qui primer va començar amb els seus plans quinquennals a planificar l'economia del país, després de profunds treballs geogràfics fets en el seu immens territori.

Quan es presentaven les muntanyes, per exemple en el Caucas o en les regions dels contraforts del Nus de Pamir, el pla quinquennal era mitigat perquè existia una organització econòmica peculiar i en una certa manera organitzada degut a l'existència de petites valls cultivades d'acord amb les necessitats locals o bé en terrenys de pastures comunals.

Argentina tracta ara igualment de planificar. I aquí també trobem un país de dilatades planes formades per la Pampa.

Els Estats Units, amb centres de vida econòmica situats a diferents regions del país, però separats entre ells per les grans prades i les formacions muntanyenques, ha tractat d'induir a la població productora, i això de forma indirecta, a un pla general d'organització econòmica amb tendència a l'autosuficiència. França a l'actualitat i Alemanya abans de la guerra han tractat també d'assolir la mateixa finalitat per disposicions prohibitives de vegades i en altres casos donant facilitats en diversos aspectes. Sempre, però ens presenten les extenses planes, i uns països densament poblats en unes regions i poc poblades en altres. No es tracta doncs de parlar de planificació de tendències o escoles político-econòmiques que han sorgit del pensament humà actuant d'acord amb un determinat concepte ideològic; es tracta d'un imperatiu categòric que sorgeix en presentar-se grans desnivells dins de la Geografia econòmica i humana del país, ambdues resultat de les diferències fisiogràfiques, físiques i climatològiques i que obliga a cercar una solució justa als desnivells que en la vida nacional es presenten; i això amb respecte a la millor distribució de la població, a cobrir les seves necessitats i aprofitar al màxim la riquesa de cada regió natural.

L'orientació de la «Corporación Venezolana de Fomento» en aquest aspecte

La «Corporación Venezolana de Fomento» ha considerat de gran interès mantenir en la seva organització una orientació cada vegada més científica que respongués a les realitats del país. Dins del desenvolupament de la «Unidad de Estudios Económicos», dependent de la «Sub-Gerencia Técnica de la Corporación», existeix una «Sección de Geografía» que col·labora en el seu propi camp en la tasca comuna de la «Unidad» que és, no només desenvolupar una tasca d'assessorament pels altres organismes, sinó preparar els estudis que han de servir de base per a tasques posteriors.

Amb referència a la «Sección de Geografía» la labor es desenvolupa a través de treballs monogràfics sobre l'estudi d'alguns aspectes geogràfics del país. Però tot i això si la «Sección» només fes aquesta tasca no compliria la seva finalitat. Es fa necessari anar creant material geogràfic constituït per l'aplegament de documentació i dades d'interès geogràfic, realitzar estudis d'acord amb un pla concebut i traslladar aquells a gràfics on es pugui palesar els aspectes climàtics, de producció, de població, etc., del país.

Aquest recull de material que requereix, com es pot suposar, un treball pacient i prolongat servirà per redactar els estudis geogràfics veneçolans amb la perspectiva d'un coneixement cada vegada més profund del país.

Si es llegeix la «Memoria y Cuenta» de la «Corporación Venezolana de Fomento» de 1946 es pot donar al lector una ràpida referència de com es presenta la necessitat de relacionar diversos problemes actuals i els plans de solució amb la Geografia.

Quan aquesta «Memoria» es refereix al «Plan de Fomento» a desenvolupar diu: «sólo podrán elaborarse, pues, tras largos y detenidos estudios de la índole más variada y compleja, porque no solamente deberá él preveer los problemas que se plantean desde un punto de vista económico en el sentido restringido del vocablo, sino que habrán de contemplar también y de manera primordial, el aspecto humano del problema».

Tenim aquí una declaració del criteri a seguir i que presenta connexions ben delimitades amb la Geografia: física i econòmica en un sentit, i humana en un altre.

Quan al llarg del document es presenten diferents productes agropecuaris i diverses activitats industrials es fa contínua menció dels factors geogràfics. En l'arròs, per exemple, s'ha assenyalat l'orientació que tindrà el cultiu d'aquest cereal en el 1947 i això porta a parlar dels tipus de secà o de regadiu, cosa que obliga a estudiar les diferents regions del país en aquest aspecte. Quan es parla del blat de moro s'ha assenyalat la influència del clima en aquest producte que de totes formes es conrea, de fet, a tot el país.

Passant a l'estudi de l'aspecte ramader i particularment en el cas de la llet podem observar com es menciona la Geografia humana en el sentit de l'estudi del consum del nutrient líquid d'acord amb les aglomeracions humanes. I se segueix més endavant recomanant l'estudi de la millora del medi físic en l'aspecte de les pastures i del regatge. L'activitat pesquera indica que el consum de peix és la base de l'alimentació de la població costanera en moltes zones litorals.

I així se segueix tocant i exposant aspectes geogràfics dins de les indústries de sabates, tèxtils, electricitat (els corrents d'aigua i avantatges i dificultats que presenten), materials de construcció (els jaciments de calç aprofitables), etc.

Quan en la Memòria s'assenyalen estudis a realitzar es demostra en la seva exposició la necessitat de conèixer a fons els aspectes geogràfics diversos que tenen una íntima connexió entre ells.

Posteriorment, i amb la finalitat que la Geografia com a ciència assessora dels diversos projectes i realitzacions així com de la planificació a realitzar, es va crear una «Sección de Geografía de la Unidad de Estudios». Han estat diversos ja els assessoraments que la citada Secció ha realitzat, diversos els materials que s'han recollit o s'han elaborat. A l'actualitat, i com a tasca principal, es desenvolupen estudis geogràfics generals en els aspectes físics i humans del país. Aquesta tasca ha de servir, en el futur, per conèixer el país més profundament i per poder resoldre les seves necessitats en vistes i d'acord amb la realitat.

*Corporación Venezolana de Fomento,
Caracas, juny de 1947*

* Traducció de Jordi Clua.